

IGOR URSENCO

"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

BLAGA'S INTERTEXT IN SOVIET BESSARABIA

Abstract: The following paper seeks to demonstrate that there is a well-configured blagian intertextual corpus of the general manner of the Bessarabian poets during the period of the sixties-seventies. As persuaded below, its component parts abounds of aesthetic references, direct and indirect, from the Transylvanian poet's texts. Consequently, Lucian Blaga gets not only the "lightning rod" in both cultural and ideological roles, but also gets himself caught as one of the generational dividing line with all the implications involved in this complex process.

Keywords: intertext, Lucian Blaga, cultural memory, the Bessarabian poetry in the broader Romanian literar context, aesthetical valorification.

Strâmtorați în menghina realist-socialist-dogmatică, poeții (care) au putut evita „triada fatalității”¹ culturale au căzut sub incidența, predestinată și ea într-un fel, a literaturii anilor '30, situată, la vremea aceea, sub semnul valorificării febrile a operei bliagene. Reconstituim cu exactitate această atmosferă pentru pecetea repercusiunilor ei hotărâtoare — prin activitatea estetică a unui Nicolae Costenco, Magda Isanos, Vladimir Cavarnali, George Meniuc, Liviu Deleanu, Alexandru Robot — asupra dezvoltării ulterioare a liricii de pe malurile râului Bâc, o adevărată „Atlantidă poetică” (Alexandru Mușina) până în pragul anilor '90 și, prin contrapunct cultural, a textelor generației acum emergente în plină ebuliție.

Această perspectivă inedită ne apare cu atât mai interesantă cu cât însuși maestrul român a fost supus supravegherii și defăimărilor orchestrate de regimul ideologic instalat la București. Nu ne substituim unor hazardări conceptuale privind evoluția posibilă a liricii basarabene, dar dispariția prematură a lui Vladimir Cavarnali, a Magdei Isanos și, mai ales, a promițătorului Alexandru Robot a condus eminent — și aici identificăm un prim cadru modelator — la valorificarea predilectă a programului-manifest propus de Costenco despre „duhul faustic (eroic) și mistic” al „poetului basarabean” și, mai târziu, despre „tiparul sufletesc specific ce se rezumă, în trăsături generale, la următoarele elemente: credința aproape mistică într-un ideal social ireductibil (Stere); structura cerebrală aptă pentru abstracție, de aici rigiditatea doctrinală; înclinația de a duce tezele până la ultimele consecințe logice și pasiunea neînfrânată în susținerea și propagarea convingerilor proprii (...); un dezvoltat sentiment de pudoare; respectul care reclamă reciprocitatea proprietății și individualității; naiv oarecum, cu extraordinară aplecare către idealism; fiu al paradisului ideilor ireductibile, platonician într-o măsură”².

Implicarea culturală a eu-lui creator s-a manifestat inclusiv prin încorporarea unor texte de referință din mitologia națională sau din creația scriitorilor clasici și contemporani

¹ Moartea artistului — evazionismul esopian (retragerea în tematica general-umană) — anonimatul cultural. Cf. Cimpoi Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău: Editura Arc, 1996, p. 10

² Costenco Nicolai, *Ideologii basarabene // Viața Basarabiei*, 1937, nr. 12

prin „*altoiurile*”^{*} individuale ale poezilor alimentate de seva nutritivă a „matricelor spirituale” majore, pe care preferăm să le identificăm în semnificațiile culturale conotative oferite de termenul „*numitor comun*” preluat dintr-un titlu de carte a poetului șaptezecist Eugen Cioclea. Se poate urmări așadar cu folos mai mult decât pedagogic pentru istoria literaturii cum viitorul agent cultural „paradisac, luciferic, mioritic” (după Mihai Cimpoi) care va revoluționa, în aceeași măsură, Clujul și Sibiu, deschide cel puțin tot atâtea cifruri de codificare a „neînțeleșurilor lumii” și preluate de cei mai buni condeieri ai generațiilor poetice alternante pe ambele maluri de Prut în ascendența lor spre „Marele Anonim”.

Dacă revenim la contextul arealului dintre Nistru și Prut, vom găsi lir(ic)a de până la război afundată, păgân, în *paradisacul* de esență blagiană a „formelor străvechi, pline de ființa unor mituri pierdute, încărcate și pietrificate de taine ce nu depășesc” (Ion Pillat), în căutare de mărturie „că cineva mai mare / salvează prin declinuri / secretele tipare” (Nicolae Costenco, **Toamnă de cristal**). Trăitor într-un orizont mărginit, în care „misterul ni se dă cu stropul și precaut” (Nicolae Costenco), prin invocarea **Pădurilor** basarabeanul George Meniuc își acordează instinctiv tonalitatea (trecută de filtrul alchimic blagian) cu pădurile, câmpiile și izvoarele din propria existență:

Dar mistuit de lutul pământesc
Și prefăcut în ierburi, arbori, flori,
Eu voi simți cum pretutindeni cresc,
Cum viața mă străbate în fiori.

Spațiul unde sacrul și profanul coexistă, coincide cu *satul basarabean* imaginat de Liviu Damian, „foc miraculos”, atmosferă „reală, palpitând de seve, cutremurată de ritmul anotimpurilor, cheltuită cu împliniri (...), punct de atracție continuă”³. Acolo unde ușa casei, „cu toate semnele pe ea”, e chiar fereastră tăiată spre lume: „Dinăuntru erau semnele mele./ Dinafară semnele ploii și gerului/ și ale luminii din stele” (**Ușa cu semne**). Acolo unde degetele femeilor ce văruiau „se prefăceau în lumină de toamnă / în joc la nunți / în cîntece de cumătrie / în vorbă șoptită / în clipă și lumânare” (**Cuiburi de humă**).

De altfel poetul bălțean își mărturisește „secretul poetic” oficiat să fie, în același timp, și **Dreptul poetului**:

Port câte-un izvor de lacrimi sub gene
Ca să-mi spele privirea,
Când mi-o îndrept spre sate moldovene,
Acolo unde crește nemurirea.

Nu se știe prin ce minune a fost posibilă adaptarea realităților transilvane la regimul basarabean aflat în plină ideologie sovietică, dar „în pragul satului își contenește pasul” și confratele său întru ideologie literară Pavel Boțu, pentru că „totul ce-acum se întâmplă / e-un basm al tainelor” ce trec bariera geopolitică oficială: „doar câinii sparg liniștea: latră / dar dintr-o altă poveste...” (**Rurală**).

Dintre congenerii săi poetici de regulă mai extravertiți, mult mai interiorizatul Victor Teleucă se întoarce în permanență la furtunile sale lăuntrice cum „numai țărani se întorc în spațiul lor mitologic” (**Mă întorc la furtuni**): „târziul nostru de acasă”, „satul de sub Steaua Polară” sau „nestrămutatul nostru aici” (**Târziu, când pe oameni îi doare Steaua Polară**)

^{*} Sememă atestată la mai mulți autori, în primul rând în poemul „Melancolie” semnat de Lucian Blaga („altoită pe ființa mea imensa lume // cu toamna și seara ei // mă doare ca o rană”), de unde a fost preluat, probabil, de către Paul Mihnea în subciul său poetic „Altoiuri” și/sau de Liviu Damian în titlul plachetei sale lirice „Altoi pe o tulpină vorbitoare”

³ Damian Liviu, *Satul din noi / Îngâduratele porți*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975, p.13

sunt doar câteva expresii fals tautologice, menite să fixeze linia directoare a poeticii șaiceziste. Or, spațiul baștinii te ținutuește cu mii de fire nevăzute, te cheamă mereu la el, asemeni unei bulboane marine.

De această manieră vede poetul **Triunghiul Ocnitei**, o replică intertextuală limpezită de obscuritatea de cancan a *Triunghiului Bermudelor*: „când ninge, / oamenii parcă se coboară din nori, / ori parcă ies din fântâni, / prin care se-ntorc dintr-o lume de basme / cu câte o căldare de apă albastră acasă”; „sus, între cele două păduri, departe, acolo un stejar se sfădește cu moartea, de acolo am auzit (...) că cerul începe chiar de la Ocnita (...) până spre Steaua Polară, unde cu gândul de-ajungi rareori (...). Din Triunghiul Ocnitei niciodată nu ieși. / În Triunghiul Ocnitei niciodată nu mori”.

De altfel întreaga Moldovă, o republică minusculă plasată la marginea extinsului pe tocmai două continente Imperiu Sovietic, capătă statură urieșească la poetul șaicezist pe linia întreruptă a avangardiștilor interbelici: ea „are dealuri cu umeri rotunzi, emisferici, (...) cu atâtea nemărginiri de sate pe care ca pe-o minune din cer le cobor să vindec toamna de ceață și vara de secetă (...) toate, toate-s aici, toate la locul lor ! (...) fiecare izvor are tămăduitoare o matcă, are un sens străveziu” (**Tratat de dragoste**).

Și la Grigore Vieru *matricea mioritică* reverberează (prin poemul **Satele mele**, inclus obligatoriu în curricula școlară basarabeană) un spațiu mitic, static prin excelență, o utopie pășunistă desprinsă parcă din imaginarul „Oraș-grădină” al lui Ebenezer Howard:

Pe vale, pe creste
Stau satele mele.
Aproape de codru,
Aproape de stele.

Faptul că propria baștină (**Satul meu**) devine *axis mundi* nu conferă decât o intimitate familiară perspectivei panteiste:

Aici în amurg pe față ah simți
suflarea veșniciei
Caldă și odihnitoare
ca răsuflarea Mioriței.

La fel de recognoscibil-blagiană e **Măsura liniștii** și pentru Ion Vatamanu, cernăuțeanul stabilit definitiv în Republica Socialistă Moldovenească:

Sporește amurgul
Peste sat,
De parcă o taină
Măsoară liniștile
Pe trupul plaiului meu.

Următoarea generație de poeți vine dotată cu un „kit de instrumente blagiene” ce par a fi indispensabile laboratorului experimental colectiv de realizare a Idealului Unității Umane de la „Auroville” („Orașul zorilor”) patronat de UNESCO în regiunea Viluppuram, India de Sud. Prin șaptezecista Leonida Lari aceștia vor fi surprinși, fără drept de apel, „rostind încrezător incantații sacre” dragilor „locuri îmblânzite pe vremuri de Orfeu” (**Orfică**), „unde valea se-ngână cu dealul / Și de muze suflarea e plină (...) / Unde-atâta-nțele are dorul, (...) Unde vântul pe vers mă cunoaște, (...) / Unde eu am voit a mă naște” (**Moldovei**).

Personal nu cunosc vreun spațiu estetic mai zelos pentru ilustrarea plauzibilă a morfologiei culturii spengleriene. Or, „toate cântecele-n mine / Se încep de la pământ” mărturisește congenerul Vasile Romanciuc, pentru că „viața mea și-a mea cântare / pentru tine(-i) zămislită” (**Odă pământului**). Fără să realizeze că urmează îndeaproape directivele

oficiale ale Partidului Comunist, poetul sacralizează munca „plugarilor”-demiurghi care cresc pâinea „mai mult cu inima, [...] uitând-o în țărână / lângă rădăcină” (**Aici, în câmpie**). Acasă la Nicolae Dabija „secunda bate-n ornice bătrâne”, iar viața sătenilor decurge după niște ritualuri ascunse văzului intrus (**Grai**): „satu-i sub bolți [...] / cerul ne apasă în pământ,/ încât copiii sunt aduși de umeri”.

Pășind prin spațiul fertil al satului, Leo Butnaru e conștient de faptul că „atingerea gleznei a scuturat /câteva semințe din spicul ierbii, / tăinuind în ele / perpetua victorie a revenirii;/ (...) sporindu-le șansa înmulțirii”; „cu cât pășești mai departe, / aici, între sat și oraș, / se împuținează lucrurile” și „marile neliniști vegetale”; de aceea recunoaște un singur **Sens**:

Mă vreau talmaciul sensului discret,
Comun întregii lumi sau unui neam,
Sau unui sat – mai mult nu e de spus:
De-i doar al meu, cel sens eu nici nu-l am.

Șaptezeciste (așadar tot blagiene) ca formulă – deși plasate temporal în anii optzeci – rămân debuturile masculine (Nicolae Popa și Vsevolod Ciornei) sau feminine (Lucreția Bârlădeanu). De altfel pentru ultima nu-i „nimic în amintire / mai verde decât satul”: „nu arzătoare rugă / de-a reveni cândva / să-i cer naturii-mume / ci de-a dură cât Satul” (**Rugă**).

Chiar dacă nu o face decât provizoriu, Vsevolod Ciornei e dispus să asculte cum „oftează veșnicia în țambale / și cobzele emit ecou de mit” sau cum „eternitatea își oprește pașii / lângă bătrânii sprijiniți de porți” (**Doină la nai**). Deja moralizările camuflate în haină poetică lui Nicolae Popa din **Ora de mister** – cu nelipsiții markeri *rouă, pădure, livadă, pârâu* – sunt plasate încă într-o zonă-tampon, în care abandonul liricii se ține cu toți cleștii din dotare de epicul ludic: „Nu există sat, / care n-ar avea și el acolo un cimitir / pentru orice eventualitate”.

Bulversând incisiv **Impertinența poetului** – o scatoalcă poetică, și politică, aplicată indiscret predecesorilor stigmatizați de blagianism utilitar –, Eugen Cioclea vine încăpățânat precum eroii lirici din poemul simbolic rusesc „Grădina privighetorii”⁴ al lui Alexandr Blok – nu doar pentru a-și etala ironia față de obiectul în discuție:

(Țăranii) nu pretind un loc în veșnicie
mai lat decât e-o talpă de copil,
chiar de-i momești în imne cu chirie,
al dracului de sincer și umil....

Prin raportările poetice de pe linia conceptualiștilor moscoviți (ne gândim, în primul rând, la Timur Kibirov sau Lev Rubinștein), Eugen Cioclea se pomenește dezaxat și copleșit de *spațiul confuz* în care a fost plasat de tovarășii săi lirici, văzându-se nevoit să ia apărarea satului și să-i împărtășească, în calitate de portavoce, problemele, dar într-o cheie și cu o finalitate deloc promițătoare: „atunci când voi fi-n muzeu privighetoare, ori un izvor cu ochelari de cal” (**Sat în câmp**), căci „orașul crește și crește, / ca un depozit de sate vârâte în lăzi,/ cu câmpii și țărani / prin vitrine” (**Primăvara în oraș**). Autorul care a frecventase o vreme boema de la Moscova acum revine la baștina dintre Prut și Nistru frământat de **Dilema** priorității *sat-oraș*, admitând retractar „că veșnicia nu s-a născut la sat./ (Contrariul ar fi frumos să fie!)”. Având la îndemână o binecunoscută expresie poetică enunțată de poetul ieșean Nicolae Labiș („e-un cântec tot ce sânt”), poetul basarabean denunță cu aceeași consecvență formula blagiană arhetipală „*locuiesc într-un cântec de pasăre*” (**Lăcaș**) – care e, de fapt, un ecou românesc la afirmația lui Martin Heidegger, conform căreia „am sălășlui în

⁴ Măgarul, casa și târnăcopul

limbă” ca într-o „casă a ființei” – debordată de autorii din anii ’60-’70 peste limitele „extazului sentimental” (Eugen Lungu). „Gândul că am avea mai mulți / poeți decât se cer pentru un cântec” (***) **Nimic nu vine pe lume întâmplător** îl determină să propună o altă **Regulă a jocului**: „Nu mai suntem un cântec în surdină. / Nu resemnați, nu sceptici ...”.

Soluția? Unica „funcție-n vigoare” o poate desemna, probabil, doar barbianul „un joc secund mai pur”, distribuit epigonic între poezii generației șaizeciste, păstrând evident toate accentele temperamentale individuale.

În cuvânt, decide Pavel Boțu, „eu aș putea / Să-mi fac casă bună-rea / (...) / În cuvânt aș muguri”, un motiv recurent la prima generație poetică afirmată integral în lumina realităților sovietice. Grigore Vieru ține deja să-și precizeze coordonatele „lăcașului”: „Locuiesc la marginea / Unui cântec. / La mijlocul lui / Trăiește speranța mea”. Iată de ce, dacă îl **Atingeți c-o floare**, „veți vedea că dincolo / (de puternicul zid al dinților săi) / nu stă decât cântecul”.

Și pentru Ion Vatamanu, **Ora păsării** e starea când „poetul moare-n cuvânt, / Iar cuvântul naște cântări”. Îndemnul poetului Anatol Codru – poemul **Să-ți iubesti Patria** nu lasă loc de interpretări ambigui – e similar: „Totdeauna cuvântul e patria ciocârlilor / care îți cântă în gură”. Totuși dincolo de entuziasmul lor ontologic, aceste mostre estetice șaizeciste conțin în sine pericolul profanărilor ideologice viitoare, de care vor beneficia în speță activiștii de partid, ce le vor folosi pe post de lozici antologice pentru a justifica troglodismul regimului totalitar. Cu atât mai nocive vor apărea pentru conștiința artistică în plină afirmare a efebilor lirici din generațiile mai tinere.

Câmpean fiind, și pe șaptezecistul Iulian Filip „cântecul (îl) străbate-ndelung / ca și cum un nai într-o margine ar doini / și cântecul se împrumută gură cu gură de aer/ până-n altă margine...”.

„Cântul zboru-și poartă, / ducând dor în poartă ...”, mărturisește și Vasile Romanciuc în piesa lirică **Pasărea, viața**.

Trăitor inevitabil în același „cântec de pasăre”, Nicolae Dabija încearcă, **Din când în când**, să se ascundă de moarte „în câte-un vers, în câte-un rând, / convins că dânsa-n altă parte / cosește atunci”, chiar dacă metoda, așa cum se știe, fusese brevetată deja de colegul său mai în vârstă Grigore Vieru.

Poemul **Țară** semnat de Lucreția Bârlădeanu (cu fraza-pivot „mereu ne absoarbe o stare de cântec”) poate fi reiterat fără exagerare a fi sloganul generației de tranziție de la șaizecism spre șaptezecism și care, ulterior, va fi denunțat cu vehemență de către cei hotărâți să treacă la post-modernism din mers. Două sunt cazurile antologice: Teo Chiriac, „cuibul creierului” căruia deocamdată e „locuit de o privighetoare gravidă” (**Lucrare de control**) și Vsevolod Ciornei, care va permite deja „păsărilor să cânte / și ierburilor să răsară” (**Sofistică**) în adevărul lor ... vegetal.

Vom găsi diseminate în solul fertil al verbului poetic de până în deceniul 9 al secolului XX și alte simboluri arhetipale blagiene pe post de „atractori semantici intertextuali”: *tăcerea*, *lumina* (soarele pe post de generator energetic), *lucrurile* (bătrâne), *steaua*, *dorul*, cele patru elemente stihiale (*țărâna*, *focul*, *văzduhul și apa*), *zodiile*, *gorunul*, dar și *amurgul*, *taina* / *misterul*, *sămânța*, *sângele* ca elemente de factură expresionistă.

Un exemplu antologic e chiar poemul **Cine-ar putea** (să spună mai limpede decât noi bună dimineața, iubire, moarte, lumină, tăcere), în care Victor Teleucă trasează prospectul psihanalitic al celor două generații care „nu strivesc corola de minuni a lumii”. Ecourile de mai sus risipite în corpul textului semnat de poetul basarabean – fie obsesiv-involuntare, emulativ-creatoare sau pastişate mimetic – la aceste pre-texte blagiene constituie un indiciu concludent al plasării viziunilor pe întreg eșichierul poetic al anilor ’60-’70.

E crezul estetic netemperat al lui Iulian Filip cum că „prin stuful naiului / de partea cealaltă / străbunii / până-n cer / răsuflă doine, / pe care nemișcate ciocârlii / fricoase freamătă – / să nu cumva să ne / destrame schimbul tainic / de mesaje (**Suită pentru naiuri cu naiști**).

„E-n orice mult mai mult decât se vede” – răsună ecoul blagian și la Nicolae Dabija – „și lucrurile-or curge peste tine, / și te-or strivi-nțelesurile lor” (**Mai mult decât se vede**): „Cântecul naiului / lasă / răni / în vânt./ Cerul se surpă. / Apele cresc. / O sută de generații / îmi fac semn / să vorbesc” (**Orheiul vechi**).

„Firește, uneori căutăm să dezlegăm / tainele cântului, fiindcă ele / sunt mai ușoare decât / abisalele taine ale tăcerii”, e poemul intitulat **Frățescul rod** prin care intervine și Leo Butnaru în dialogul liric generaționist. De exemplu, **Și cântecul acela s-a păstrat**, prin metamorfozele poetice de rigoare, „în doine, în acest moldav mister: / prin el comoara s-a multiplicat”. La rândul ei, **Metamorfoza părerii** e condiția ce „rânduiește înțelesul / din care până azi își ia puterea / și psalmul vechi, și imnul nou, și versul”.

Astfel că argumentele poezilor **Tainic tulburând infinitul** vor fi susținute și de Vsevolod Ciornei în polemicul său text intitulat sugestiv **Aer fără păsări**, neuitând să declare ulterior un război în toată legea „regimului politic vegetal”: „dictatura florii / în țara umbrei sale – / și-n umbra sa sântem noi, / autori de utopii absurde, / de putciuri care nu fac decât / să se desprindă câte-o petală / din corolă pentru-a ne strivi / tot pe noi” (**Țara florii**). E chiar lozinca ce rupe ireversibil cu „*generația-habitoare-a-cântecului-de-pasăre*” (o etichetă potrivită aplicată pe fruntea generației șaizeci) și căreia plutonul optzecist, care îi succede, va avea – în spiritul *materia pessaus* – tot mai multă predispoziție de a-i da interpretări echivoce, trebuie căutată inclusiv în îndemnul său: „să nu ne mistuim între mistere, / să nu ne îngropăm în horoscoape, / Să-ntârziem lumina sub pleoape, / Să mai trăim...” (**Să-ntârziem**),

Deocamdată șaizezistul Victor Teleucă își atenționează, în **Tratatul de dragoste**, cititorul să fie atent: „pretutindeni e sămânță de dor”, „prin arhipelagul necercetat de cuvinte / umblă dorul ca o albină și-adună nectar / de-nțelesuri cu multe alte-nțelesuri”. „Te simți și te respiră o taină, un mister” (**În spulberul luminii**) – iată, *prime facie*, prisma unei întregi cărți scrise de poetul nordic în **Încercarea de a nu muri**. Ea pare a fi inclusiv „taina care îl apără” pe Grigore Vieru, poetul simțindu-se inevitabil îndatorat cu, cel puțin, un **Imn luminii**:

Vatră
Lumina îmi este.
(Și întunericul la fel!) (...)
Eu nu îngrădesc lumina,
Ci întunericul:
Taina mea.

Urmându-și îndeaproape congenerul ca un megieș empatic stabilit la frontiera dintre două republici totalitare – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească și Republica Sovietică Socialistă Ucraina –, Ion Vatamanu crede că învață tainele vieții și **Arta luminii**:

Luminii mă dăru, acestei grele arte!
Sărbătoresc și unic, ca-n ceas de cununie,
Să unesc lumina și țărâna din câmpie,

dar, de fapt, învață **Intrarea în lumină**:

De parcă veșnicia își mână astăzi norii,
Sub care-acum răzbat în toamna lor cocorii [...]
Pe brațu-ntins când steaua razele-și înclină,
Cu fruntea pe aripă – să intri-așa-n lumină.

E un timp heraclitic și pentru alt cernăuțean, Simion Gociu, „când dau și ierbele în spic. / Povara seminței le pleacă fruntea spre pământ / Și coapte, visele, frământă în tulnic / Aroma scuturată a luminii pe cuvânt”.

Se pare că schema va fi adoptată în consens de către următoarea generație poetică ce va răspunde la numele „generația ochiului al treilea” (Mihai Cimpoi). Nu e de mirare că „E mai lumină să tot arzi, / E mai poveste să străbați / Atâtea lumi de nepătruns” sunt doar câteva dintre proverbele în „lumina” cărora vor crește **Feciorii vârstelor de aur** (Ion Hadârcă), dar în primul rând Nicolae Dabija rămânând **De veghe** în numele generației artistice pe care o reprezintă estetic: „bolnavi suntem de-un cântec sănătos, / de o lumină care n-are noapte”.

Aceasta e râvna de **Contopire cu Marele Tot** a lui Teo Chiriac, „paznic la pleoapa soarelui” când „degetele lumii pornite să cânte sens / fac gesturi supreme de lumină” (**Odaia cu porumbei**), efort decelabil, ceva mai înainte, și la Leonida Lari, care se „leagă treptat cu Totul”, „cuprinzător de inimi și veșnic necuprins” (**Gândul**).

Dar **Marele Anonim** are „legea la cel ce s-arată / doar numai cu dar pentru lume, / și după ce-l lasă la poartă – / ascunde și urme și urme” (Leo Butnaru). Anume despre zădărnicia unei asemenea aventuri se lamentează și Ion Hadârcă:

În zadar te mistui sub icoana sfântă,
Frumusețea lumii înainte-i, sus –
Pînă-i dibui chipul, rătăcești cuvântul,
Până-aduni cuvântul, anii ți s-au dus”
(**Frumusețea lumii**),

chiar dacă experiența o trăiau, *toto coelo*, și predecesorii lui lirici, tovarăși egali întru experiență poetică și canon estetic pe linia „anxietății de a fi influențat” emisă de către criticul american Harold Bloom:

E o fărâmă de mister (...)
Că vrem să-l bănuim în toate ...

Chiar tu ești o enigmă-a mea
Pe care tare nu aș vrea
Nici s-o dezleg, nici s-o destăinui,
Ci-n taină lasu-te să-mi dăinui,
Liviu Deleanu, **Enigmă**,

Păstrăm în noi o lume / Închisă cu zăvoare.
Mai bine știm s-ascundem / Decât a ține-afară,
Gheorghe Vodă, **Cine**,

Aflu că și universul are orizonturi, (...)
dau pădurile la o parte,
îmi croiesc drum prin munți,
apoi pășesc peste două postate de nori,
dar orizontul tot fuge de mine,
Ion Vatamanu, **Orizont**,

La suflet și-adevăruri
Îmi umblă, la mistere.
La moarte dânsul umblă,
Dar zice că la miere,
Gigore Vieru, **Poetul**.

Spre deosebire de poezii citați mai sus, afiliați blagian inclusiv ca structură temperamental-psihologică, în „cazurile” Iulian Filip, Leo Butnaru, Arcadie Suceveanu sau Teo Chiriac – cum va confirma de altfel și practica lor poetică ulterioară – se resimte din plin interesul mai degrabă „la zi” și preluarea stilizată a moștenirii poetului „mut ca o lebădă”:

Sunt aer, floare / și nour sunt, și bulgăr de pământ ...
Eu nu sunt eu. La mijloc e-o oglindă –
Ca-ntr-un focar adună stea și vânt
și-ncearcă sens s-ajungă, sens să prindă”

(**Momentele definiției**),

Castanele-și deschid ca nuferii misterul,
surd clopotele-anunță minunea (...)
Castanele, ca nuferii, deschid priviri de sâmbur
și-nchid ochii poezilor – păstaie peste gând ...”

(Iulian Filip, **Frukt și abur**),

Nelămurite linii și-au muiat

lipsa de certitudine
în orbita ochiului pur și rece [...]
lucrurile aud și simt înalta nepăsare:
ele devin ca și noi chiar dacă nu le atingem”,

Când ceru-i verde / când steaua-i rece
piatra te vede / iarba mă-ntrece [...]
Eu nu sânt, căci sânt / și-ai putea să mă pierzi
printre nourii verzi / într-un arbore sfânt”

(Leo Butnaru).

Prin poemul **Ochii tăi**, colega lor Lucreția Bârlădeanu recuperează *in integrum* angoasele Magdei Isanos, dezvoltate tot din „arhiurma” blagiană, înțeleasă în termenii deconstrucției derrideene:

Din moarte-am să ies unde
Și-n ce transfigurată?

Deocamdată lumina e „patria” – scrisa cu minuscule, deci inexistentă pe toate planurile ontologice – a lui Eugen Cioclea, pe care nu uită să o denunțe cu un sarcasm dramatic:

Cât mai pun preț pe tot ce văd și știu
și am acoperire în lumină
și sunt doar cât îmi poruncesc să fiu
și-n orice moarte e partea mea de vină.

Trecerea prin vad a lui Vsevolod Ciornei trebuie înțeleasă ca pe o subtilă profanare a consacratei formule blagiene: „E ca abecedarul simplă / această trecere prin vad; din toate câte mi se-ntâmplă / doar moartea nu mi s-a-ntâmplat”. Preluat contrapunctat, fragmentul din **Bancnote și stea** aduce sufuciente argumente în acest sens:

Și-n trupul tău, luminiscent și blând
un prunc urzește să mă-ncărunțească.

Sub vălul obscur și autoironic al stilului profesat de Andrei Țurcanu, în **Rugăciunea de mai** („Condamnat pentru totdeauna / rană în așteptare să-ți fiu, mă deschid ție, sămânță de în, / ție mă dăruie, bulgăre de pământ primitiv, / Zadarnic (în mine) se zbate / pasărea oarbă în căutarea luminii! / Primește-mă acum, ploaie de mai, / în dansul tău...”) încă transpare opțiunea favorabilă mesajelor blagiene, stare pe care Nicolae Popa deja nu se decide să o confirme: „Dorule-dor, / al albinei închise-ntre geamuri, / acesta e cerul tău cu hotare de sticlă, / care ai vrea să plesnească în două, / în trei [...]. Atunci, / primul pedepsit voi fi eu, eu, / care am mingea în mână / și geamul în față” (**Interior și exterior**).

Acesta e semnalul abandonării (specifice a) *luminii blagiene* – din care unii optzeciști se vor alege doar cu „*cioburi*” și pe care alții o vor sublima-o, mai degrabă *doctus cum libro*, în *lumina bibliotecii borgesiene* stimulată de (post-modernista) funcționare a mașinii de scris. Astfel, tipicul șaizecist basarabean va fi dilatat de către Arcadie Suceveanu până la desfigurare estetică prin **Miracolul zilei de miercuri**:

„Deschid fereastra / și las să-mi năvălească-n odaie /
numai lucruri banale, / lucruri umilite, uitate,
lipsite de glorie /cu fața mâncată de sodă, /
mirosinde-a siloz și a hamuri /– Veniți, veniți
să vă scot din nou în lumină, / să vă încarc, pe rând /
cu electricitatea iluziei / să vă potolesc foamea
de transcendentă / și aventură”

intrând într-o contrapunctiv genotext cu poetul clujean Ion Mureșan și a sa **Constituire a realului prin uitare**⁵:

„Tot ceea ce am uitat, molozul, zgura, resturile
constituie într-adevăr realitatea.
Lucrurile și faptele pe care dinții nu le-au putut roade,
cuțitele nu le-au putut înjumătăți, din aceste
produse ale uitării
pe care ghearele obosite le scot mereu din baia
de acid a memoriei
și le aruncă cu scârbă afară, numai din acestea
se poate constitui o lume nouă...”

Bibliografie generală

a) în română și engleză

Cimpoi, Mihai, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău: Editura Arc, 1996

Costenco, Nicolai, *Ideologii basarabene // Viața Basarabiei*, 1937, nr. 12

Damian, Liviu, *Satul din noi / Îngândurile porți*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975

Literatura română postbelică: Integrări, valorificări, reconsiderări (sub red. prof. M. Dolgan), Chișinău: Tipografia Centrală, 1998

⁵ Din volumul „Poemul care nu poate fi înțeles”, Editura Arhipelag, Târgu Mureș, 1993

Botnaru, Tatiana, *Poetul gorunului blagian // Știința (AȘRM)*, 1995, nr. 4

b) Corpus beletristic autori basarabeni și cernăuțeni

- Bălțeanu, Lorena, *Poeme de sticlă*, Chișinău: Editura Cuant, 1997
- Bârlădeanu, Lucreția, *Rouă de cuvinte*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1988
- Bordeianu, Leo, *Palpabilitatea marginilor*, Chișinău: Editura Hyperion, 1993
- Butnaru, Leo, *Sâmbătă spre duminică*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
- Butnaru, Leo, *Formula de politețe*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
- Boțu, Pavel, *Ruguri*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1975
- Boțu, Pavel, *Scrieri alese*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
- Cibotaru, Arhip, *Versuri*, Chișinău: Editura Lumina, 1969
- Cibotaru, Arhip, *Spații*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1971
- Cibotaru, Arhip, *Între lume și cuvânt*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1976
- Chiriac, Teo, *Lucrare de control*, Chișinău: Literatura artistică, 1987
- Chiriac, Teo, *Salonul 33*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1989
- Ciocea, Eugen, *Numitorul comun*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1989
- Ciocea, Eugen, *Alte dimensiuni*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1990
- Ciornei, Vsevolod, *Cuvinte și tăceri*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1989
- Ciornei, Vsevolod, *Istoria geloasă*, Chișinău: Editura Hyperion, 1990
- Codru, Anatol, *Îndărătnicia pietrei*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1967
- Codru, Anatol, *Mitul personal*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1986
- Dabija, Nicolae, *Apă neîncepută*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1986
- Dabija, Nicolae, *Zugravul anonim*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1980
- Dabija, Nicolae, *Aripă sub cămașă*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
- Damian, Liviu, *Inima și tunetul*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1981
- Deleanu, Liviu, *Versuri*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1967
- Deleanu, Liviu, *Destăinuire*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1970
- Dudnic, Petru, *Văzduh pentru suflet*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1982
- Filip, Iulian, *Neîmpăcatul meșter*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1978
- Filip, Iulian, *Hulub de poștă*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
- Hadârcă, Ion, *Lut ars*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1984
- Hadârcă, Ion, *Darul vorbirii*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
- Meniuc, George, *Vremea Lerului*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1969
- Meniuc, George, *Florile dalbe*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1979
- Mihnea, Paul, *Orga codrului*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1966
- Popa, Nicolae, *Timpul probabil*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
- Popa, Nicolae, *Ghid pentru cometa Halley*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1987
- Romanciuc, Vasile, *Genealogie*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
- Teleucă, Victor, *Încercarea de a nu muri*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1980
- Teleucă, Victor, *Întoarcerea dramaticului eu*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
- Teleucă, Victor, *Scrieri alese*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985
- Tulnic, Vitalie, *Culori și anotimpuri*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
- Țurcanu, Andrei, *Cămașa lui Nessos*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1988
- Vatamanu, Ion, *Primii fulgi*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1962
- Vatamanu, Ion, *La mijlocul ierbii*, Chișinău: Editura Lumina, 1967
- Vatamanu, Ion, *Ora păsării*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1974
- Vieru, Grigore, *Numele tău*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1968
- Vieru, Grigore, *Un verde ne vede*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1976
- Vieru, Grigore, *Taina care mă apără*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983

- Vodă, Gheorghe, *Ploaie fierbinte*, Chișinău: Editura Cartea Moldovenească, 1967
- Vodă, Gheorghe, *De dorul vieții, de dragul pământului*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1983
- Ziedonis, Imants, Damian, Liviu, *Pâinea în două cânturi*, Chișinău: Editura Literatura artistică, 1984